

УДК 502.315

І. Лопачук, Т. Шадюк канд. філос. наук

Національний університет водного господарства та природокористування

ІМПЕРАТИВИ СУЧАСНОЇ ЕТИКИ У ВИРІШЕННІ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

Lopachuk I. O., Shadiuk T. A., Ph.D, a lecturer of Department of philosophy;

MODERN ETHICAL IMPERATIVES IN DEALING OF GLOBAL PROBLEMS

Важливою глобальною проблемою сучасності є врятування людства від екологічної катастрофи. Зважаючи на темпи зростання населення світу, індустріалізацію, милітаризацію, забруднення навколишнього середовища і виснаження ресурсів, неважко передбачити, що наслідком нестримної соціальної експансії технологічного розуму в певний момент наступного сторіччя стане невиправна ситуація – екологічний апокаліпсис.

Перед лицем загрози екологічної катастрофи є очевидною потреба певних зрушень у сфері взаємодії людини з природою: зменшення матеріаломісткості і енергомісткості вироблюваної продукції, переорієнтація виробництва на безвідходні технології, застосування альтернативних джерел енергії, впровадження принципу депродукування, деконструювання або утилізації продуктів усіх сфер виробництва, боротьба за чистоту середовища й екологічно чисту продукцію, що сукупно вписуються в концепцію стійкого розвитку.

Однак людина все більше вступає у суперечність з природою, губить її й сама морально деградує. В цьому процесі можна виділити три аспекти: постійне зростання психічних депресій і стресів, які викликають негативні мутагенні наслідки; наявність вільного часу при розвинутій індустрії розваг робить людину пасивним споживачем масового мистецтва, а невміння заповнити своє дозвілля творчою діяльністю спонукає її до пошуку різноманітних форм антигуманного і антисуспільного самовираження через наркотики й алкоголізм; спільне проживання великої маси людей в умовах однотипних, монотонних міських кварталів сприяє знеособленню людини, атрофії її почуттів. Тому цілком справедливо вважати це не просто кризою довкілля, а свідченням перманентної кризи людини і суспільства загалом, їхніх ціннісних орієнтацій і моральних норм (Г. Йонас, Р. Атфілд, К. Апель, Ю. Хабермас, В. Хьосле, К. М. Маєр-Абіх, А. Єрмоленко, Г. Марушевський, А. Сичов і б. ін.), що вказує на кризовий стан гуманітаристики: соціальної екології, екологічної етики, екофілософії.

Покажемо у цьому смисловому полі є зміст розділу «Екологія душі» із праці А. Гора «Земля у рівновазі. Екологія і людський дух», в якому автор осмислює стан сучасної деградації довкілля у залежності від так званої «внутрішньої екології» – «екології душі» як способу світосприйняття, в якому виявляється взаємозв'язок відчуттів, емоцій, думок і рішень із зовнішніми щодо людини природними силами [1, С. 242]. Порушення зовнішньої рівноваги є дзеркальним відображенням порушення рівноваги внутрішньої – кризою цінностей, кризою «екології душі».

Альтернативою екологічній катастрофі може стати лише екологізація свідомості людей, поява свідомості принципово нового гатунку – інвайронментального, що передбачає вироблення у кожного твердих понять, уявлень і переконань про взаємодію людини з природою: принципів, норм, імперативів. На думку фізика Е. Шредінгера, свідомість є однією із цеглин фізичного Всесвіту, тобто здатна «фізично» формувати дійсність. Тому основною ознакою інвайронментальної свідомості є розуміння того, що природа і суспільство еволюціонують спільно (процес коеволюції). Це означає, що не тільки людина перетворює природу, пристосовується до неї, але й природа, перш за все

біосфера, пристосовується до людини, до техносфери, що в цьому процесі не лише зникають, а й з'являються нові види рослин і тварин.

Розробкою цієї найзагальнішої теорії єдності природи й людської цивілізації та культури займаються філософія екології та екологічна етика. Основним напрямом у філософії екології є осмислення світу у координатах «людина – природа» й співвідношенні з ним розуміння необхідності формування у людства нового екологічного мислення. Його відсутність призводить до глобалізації способу життя і стереотипу поведінки, який спрямований на нарощування матеріальних благ на збиток природі, що несумісне зі стійким розвитком.

Екологічна свідомість повинна базуватися на етичних засадах, нових загальнолюдських цінностях, які виконуватимуть роль імперативів у взаємодії людини і природи, стануть суттєвою складовою сучасного культурного прогресу. До найпершого регулятиву взаємовідносин людини і природи слід віднести золоте правило звичаєвості, що має трансформуватися у ставленні людини до природи: «І як бажаєте, щоб з вами природа чинила, так само і ви чиніть їй». За цим правилом органічно слідує імператив обмеження людської інтервенції у світ живої природи й визнання природи рівноцінним суб'єктом, що має внутрішню, незалежну від людини цінність і право на збереження і відтворення життя. Любов до природи, милосердя, турбота, відповідальність, справедливість є тими категоріями еколого-етичної свідомості, котрі завжди будуть актуальними. З ними нерозривно пов'язана еколого-етична діяльність, котра повинна ґрунтуватися передусім на потребі спілкування з природою, що є життєво необхідною для людини. А у задоволенні матеріальних потреб слід керуватися вимогою міри, достатності, яка визначає межі економічного зростання, виробництва і споживання матеріальних продуктів і енергії.

В процесі формування екологічної свідомості необхідно також глибоко осмислити й прийняти імперативи нешкідництва, збереження дикої природи, збереження біорізноманіття, стабільності й краси екосистем, благоговіння перед життям, визнання простору дикої природи священним і недоторканим. Лише за умови сформування, уведення у сферу належного й дотримання цих та інших вимог еколого-етичної свідомості можливо проектувати політичні й еколого-економічні засоби вирішення глобальних екологічних проблем сучасності.

Література:

1. Гор А. Земля у рівновазі. Екологія і людський дух / Альберт Гор. – Переклад з англійської: ВГО "Україна. Порядок денний на XXI століття" та Інститут сталого розвитку. – К.: Інтелсфера, 2001. – 404 с.
2. Марушевський Г. Б. Етика збалансованого розвитку / Г. Б. Марушевський. – К., 2008. – 440 с.
3. Рихліцька О. Д. Екологічна етика: проблема цінностей / О. Д. Рихліцька // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2011. – № 2 (80). – С. 23 – 27.
4. Яковенко Т. Принцип відповідальності як еко-етичний імператив сталого розвитку / Тетяна Яковенко // Наука. Релігія. Суспільство. – 2010. – №4. – С. 102–106.